

AVTIZEM – SPEKTER AVTISTIČNIH MOTENJ (SAM)

DR. MAJDA SCHMIDT

Pojem, definicija avtizma

- Beseda “**avtizem**” izhaja iz gr. besede “**authos**” – “**sam**”
- Avtizem je znan mnogo let, v najzgodnejšem obdobju je uporabljen kot alternativa za psihozo
- Avtizem je zapletena motnja, razumevanje se je skozi desetletja povečevalo - veliko vprašanj ostaja neodgovorjenih
- Mediji so preko filma **Rain man** približali avtizem in njegove posebnosti širši javnosti – toda motnja še ni “demistificirana”

AVTIZEM

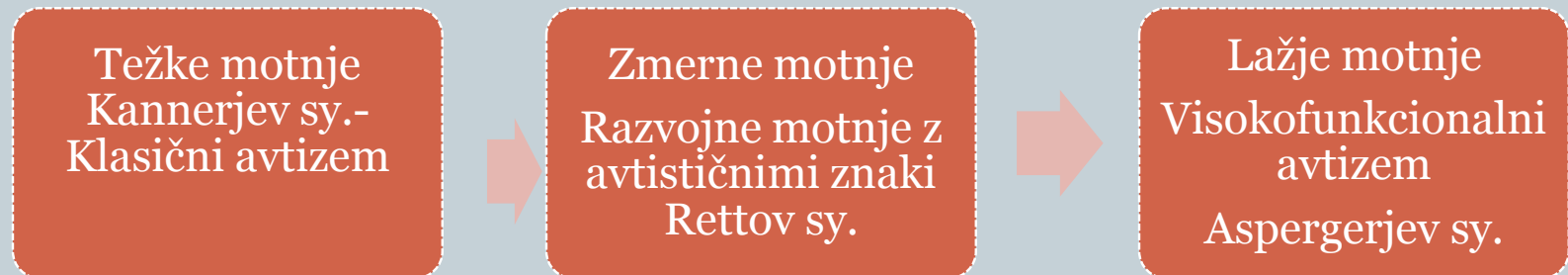

- Mnogi gledajo na avtizem kot na poseben dar/talent, povezujejo ga z odporom do dotikov, z nagnjenostjo k besu, razdražljivosti...
- **Kaj je avtizem?** Je nevrološka - razvojna in kompleksna motnja za katero je značilno kakovostno spremenjeno vedenje na 3 področjih /triada primanjklajev/:
- **socialne interakcije**
- **komunikacije** (besedne in nebesedne)
- **imaginacije** (predstava, domišljija, predvidljivost) z **zoženostjo interesov** oz. prisotnostjo ponavljajočega in stereotipnega vedenja

AVTIZEM – SPEKTER AVTISTIČNIH MOTENJ

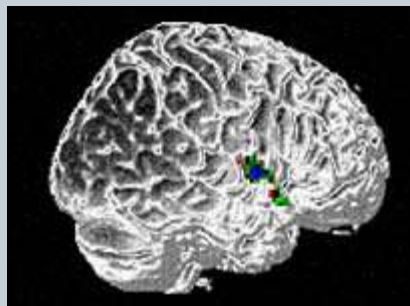
- Avtizem sodi med pervazivne razvojne motnje (PRM) z začetkom v obdobju malčka
- Gre za spekter ali kontinuum motenj

MOŽGANI OSEB Z AVTIZMOM

- Možgani oseb z avtizmom delujejo **drugače**; po **obliki in strukturi** se razlikujejo od možganov drugih ljudi

- Deli možganov, ki procesirajo emocije niso normalno razviti
- Raziskave kažejo, da posamezni predeli možganov **niso** med seboj **povezani** (npr. preobčutljivost na svetlobo, vonje..)
- Težave z vživljanjem (empatija), intuicijo – **AVTIZEM – DUŠEVNA SLEPOTA!**
- Najnovejše študije (Cohen, 2006) izpostavljajo, da avtizem prizadene **celotne možgane** (senzorično percepcijo, gibanje, spomin)

VZROKI ZA AVTIZEM

- Natančnega vzroka ne poznamo
- Raziskovalci poudarjajo kombinacijo **genetskih** in **okoljskih** dejavnikov
- V mnogih družinah ima avtizem genetsko osnovo
- V raziskavah se proučujejo težave med nosečnostjo, prisotnost **viroznih infekcij, metabolnih nepravilnosti**, izpostavljenost delovanju **kemičnih dejavnikov**
- Avtizem je pogostejši med posamezniki z **medicinskimi stanji** (tuberosa sklerosa, neprepoznana fenilketonurija, fragilni x kromosom, kongenitalna rubella...)

Pogostost: najprej **1-2 osebi na 1000**, v zadnjem času v Evropi in ZDA **6 oseb na 1000**, **4** od **5** oseb z AM je **dečkov**.
Naraščanje avtističnih motenj!!

KLASIČNI AVTIZEM- ASPERGERJEV SINDROM

Klasični avtizem

- **Komunikacijski primanjkljaj** (pri 1/3 se govor ne razvije, pri drugih navzoč, spremenjen – eholalia; motnje neverbalne komunikacije)
- **Primanjkljaj na področju pozornosti** (joint attention) v otroštvu
- **Socializacijski primanjkljaj**
- **Stereotipno vedenje**, rituali

Aspergerjev sindrom

- **Normalen govorni razvoj**, govor je funkcionalen, v ritmu, melodiji, pragmatiki odstopa, motnje neverbalne komunikacije: pogled, kretnje, izraz obraza
- **Primanjkljaj na področju pozornosti** (joint attention) v otroštvu
- **Socializacijski primanjkljaj** - ne razumejo soc. interakcij, ne razberejo pomena, namigov..
- **Stereotipno vedenje**, rituali

KLASIČNI AVTIZEM- ASPERGERJEV SINDROM

Klasični avtizem

- **Motnje v duševnem razvoju** (70 %), pridružene dodatne motnje, npr. epilepsija, CP, Downov sy., fetalni alkoholni sy., sindrom fragilnega x kromosoma

Aspergerjev sindrom

- **Povprečen intelektualni razvoj**, “**briliantne intelektualne sposobnosti**”, ni poročil o pojavu EPI napadov

AVTIZEM – DRUGE ZNAČILNOSTI

- Nenevadno odzivanje na čutilne dražljaje (zvoki, šumi, svetloba, tema..)
- Prekomerna občutljivost na bolečino in dotik ali odsotnost na bolečino, dotik
- Ne kažejo strahu pred realno nevarnostjo
- Ekstremna hiperaktivnost – hipoaktivnost
- Motnje hranjenja (pica)
- Motnje spanja
- Emocionalna labilnost
- Agresivnost, avtoagresivnost
- **Dva otroka z enako diagnozo delujeta zelo različno in imata zelo različne sposobnosti in veščine!!**

OTROCI Z ASPERGERJEVIM SINDROMOM (AS)

- Otroci z AS imajo **dobre intelektualne sposobnosti** in lahko komunicirajo z drugimi, vendar so tukaj slabi.
- Govorijo na poseben način, neznane osebe jih zato ne razumejo oz. težko.
- Samoiniciativno se ne vključujejo v medsebojno komunikacijo.
- Ko govorijo, ne opazijo, da druge dolgočasijo, ali da jih njihovo govorenje ne zanima.
- Zaradi negativnih izkušenj razvijejo nezaupanje in še bolj “drsijo” v izolacijo, težko pridobijo prijatelje.
- Lahko imajo **izrazite** sposobnosti na področju umetnosti, glasbe, matematike ali spomina – “SAVANT AVTIST”

OTROCI Z ASPERGERJEVIM SINDROMOM (AS)

- **Zelo dobri** so na področju vizualnih spretnosti in prostorskih spretnosti (pri sestavljenkah, pri iskanju drobnih delov, pri reševanju računalniških problemov, poznavanju živalskih vrst, zgodovinskih obdobj..))
- **Težave** imajo pri iskanju razlik in podobnosti ljudi, obrazov /izrazi na obrazu predstavljajo veliko neznanko
- **Težave** pri razumevanju fraz, besednih zvez, metafor

ODKRIVANJE, DIAGNOSTIKA

- **Zdravstveni pregledi** pri pediatru v prvih treh letih starosti
- Razvojne ambulante, mentalno higienske službe, pedopsihiatrične ambulante (MB; LJ;KR, NG..)
- **Opazovanje** v skupini (poročilo vzgojitelja, učitelja)
- **Psihološki** pregled vključno s skalo **CARS**
- Ocena **otrokovega razvoja** (lestvica zgod. razvoja)
- Ocena **kognitivnega** razvoja
- Ocena **adaptivnega** vedenja (Vinelandska skala)
- Lahko še: **biokemične, genetske, nevrofiziološke, nevroslikovne preiskave**

**ZGODNJE ODKRIVANJE in OBRAVNAVA
STA BISTVENI !**

OBRAVNAVA PREDŠOLSКИH OTROK Z AVTIZMOM

- Logopedška obravnava
- Spec. pedagoška/rehabilitacijska obravnava
- Fizioterapevtska obravnava
- Delovna terapija
- **Predšolski otroci z AM so usmerjeni v:**
- Program za predšol. otroke s prilag. izvajanjem in DSP
- Prilagojen program za predšol. otroke -razvojni odd.
- (pogoji so bolj prilagojeni, manjše skupine, prilagojeni didaktični pristopi, cilji, vsebine)

OBRAVNAVA PREDŠOLSКИH OTROK Z AVTIZMOM

- Od leta 2006 izvajajo **program s prilag. izvajanjem** in **DSP 3 zavodi** v Sloveniji (Zavod za gluhe in naglušne LJ, Center za korekcijo sluha in govora PORTOROŽ, Center za sluh in govor MB) – po sklepu Ministra za šolstvo R Slovenije!!!
- Posebnost 6 otrok z AM , niso vključeni z vrstniki s tipičnim razvojem!
- Samo v **razvojnih oddelkih** so zagotovljeni pogoji za intenzivno in specifično obravnavo otrok z AM pri nas !!
- Glede na strokovne smernice naj bi bilo specifične obravnave **20 ur** tedensko, le v **pril. programu** se lahko izvajajo uveljavljeni in z dokazi podprti pristopi

OBRAVNAVA UČENCEV Z AVTIZMOM V IZOBRAŽEVALNIH PROGRAMIH

- Učence z avtizmom **vkjučujemo** v:
- Program s prilagojenim izvajanjem in DSP
- Prilagojen program z enakovrednim izobrazbenim standardom
- Program z nižjim izobrazbenim standardom
- Posebni program VIZ

UČENCI Z AVTIZMOM V PROGRAMU S PRILAGOJENIM IZVAJANJEM IN DSP

- Usmerjamo učence **povprečnimi** zmožnostmi za **učenje** in s **povprečnim** nivojem **prilagojenega vedenja**
- Učenec mora imeti oblikovan **IP**, ki mora upoštevati **specifične** individualne potrebe
- V IP je potrebno posebno pozornost nameniti **funkcionalnim ciljem** na **kognitivnem** področju, na področju **socializacije, komunikacije, empatije** oz. **imaginacije** mišljenja
- Pri evalvaciji IP je potrebno natančno oceniti **raven učnih dosežkov**, ki jih mora učenec izkazati v **različnih** učnih situacijah

DRUGE OBRAVNAVE

World Autism Awareness Day

- OBRAVNAVE, KI SO NARAVNANE V DRUŽENJE, SOCIALNO INTERAKCIJO:
- **Uporaba živali** (konji- poniji, delfini !)
- Namensko **urjenje** in **učenje socialnih spretnosti** v igri (igro vodi odrasli, igro vodi otrok) – demonstrirati igro oz. dejavnost z igračo
- Uporaba **socialnih zgodb** z vizualnimi podporami (risbe, stripi, karte s slikami..)
- Primer učenja spretnosti: **Pridobiti prijateljevo pozornost**
- “Če hočemo, da se bo nekdo igral z nami, moramo pridobiti njegovo pozornost”

Primer učenja spretnosti

- **Opis:**
- 1. Pogledj prijatelja/prijateljico.
- 2. Povej njegovo/njeno ime.
- 3. Če te prijatelj/ica ne gleda, se nežno dotakni njegove/njene roke.
- 4. Še naprej se trudi
- **Pokažemo** plakat slikami vseh dejavnosti, pokažemo vsako sliko in **opišemo** dejavnost.
- Prikaz – **demonstracija** “vzgojitelj”
- Otrok **uri** spretnosti z **odraslim**
- Urjenje spretnosti **z otrokom, z otrokom z avtizmom**
- **Spodbujamo** otroke, da sodelujejo z ot. z avtizmom, jih vsakokrat **pohvalimo**

NAJUČINKOVITEJŠI PRISTOPI PRI IZOBRAŽEVANJU IN REHABILITACIJI V SVETU

- **Kognitivna vedenjska terapija**
- **Pozitivna vedenjska podpora** /Positive behaviour support
- **Uporabna vedenjska analiza** /Applied behaviour analysis **ABA** - za zmanjševanje neustreznih vzorcev vedenja in učenje komunikacije –zelo zahtevna za otroka (30-40 ur na teden)
- **TEACCH** /treatment and education of autistic children) - cilj: čim bolj smiselno in samostojno delovanje v družbi; poudarek je na strukturi pouka(organizacija prostora, raspored in ritem aktivnosti, prilagojeno poučevanje, uporaba sistema nagrajevanja)

NAJUČINKOVITEJŠI PRISTOPI PRI IZOBRAŽEVANJU

- **Nadomestna komunikacija**
- **Sistem komunikacije z izmenjavo slik** /Picture exchange communication system – **PECS** – pridobiti funkcionalne komunikacijske veščine
- **Znakovni jezik**
- **Senzorno-gibalna integracija** /program psihomotorike (individualna, skupinska)
- **Medikamentozno zdravljenje** - zdravila za hud nemir, anksioznost, agresijo, depresijo/**ANTIPSIHOTIKI**, **ANTIDEPRESIVI**
- **Razstrupljanje organizma**
- **Razne diete** (brez mlečne d., brezgluteinska d., vitaminska d., minerali , dodajanje vitaminov B6, B12☺)

NEVLADNE ORGANIZACIJE V SLO

- Center Društvo za avtizem
- Društvo za avtizem DAN
- Inštitut za avtizem in sorodne motnje
- **Pomoč staršem**
- Družinska terapija
- Podporne skupine za starše
- Individualno delo s starši
- Izobraževanje za starše

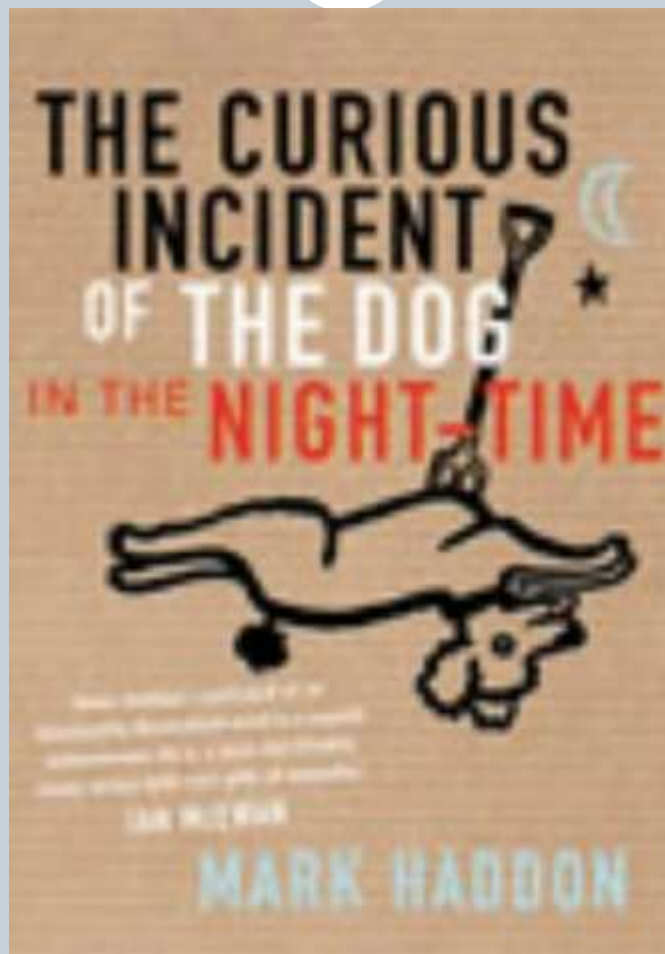

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OKOLJE za OTROKE Z AVTIZMOM

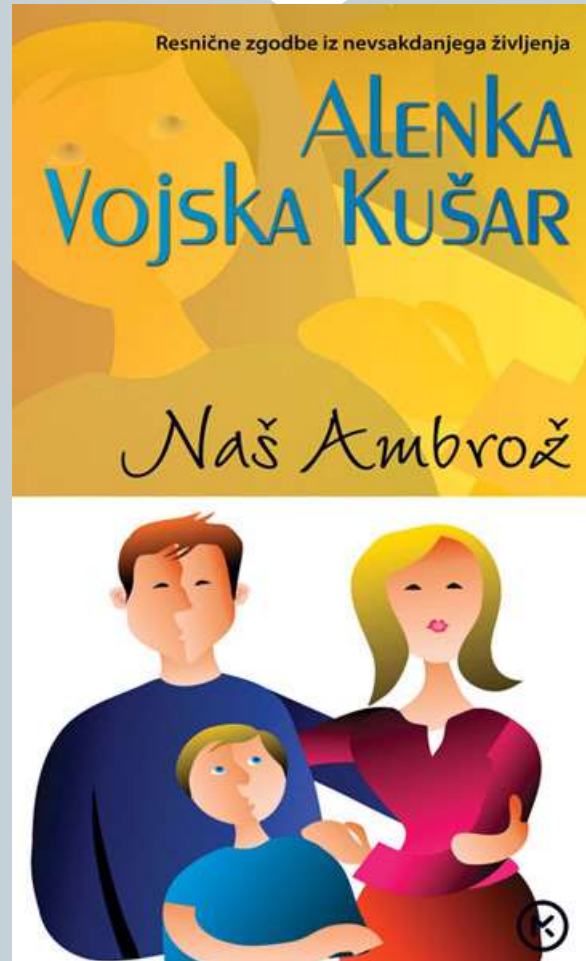
- Dobro **strukturirano** učno okolje
- **VAREN** prostor, stran od močnih dražljajev, manj hrupa, manj otrok
- **Predhodna priprava** učenca na pouk (urnik, šolski materiali, knjige, delovni listi..)
- Uporaba **slik, grafičnih ponazoritev, vizualnih podpor** pri poučevanju
- Priprava vizualnih navodil, vizualnih nalog s krajšimi teksti – **cilj :POVEČANJE ZAVEDANJA, ZMANJŠEVANJE STRESA!**
- Direktno poučevanje socialnega razumevanja in interakcij s **socialnimi zgodbami +vizualne podpore**
- **Prilagojeni zapisi** (oporne točke, dopolnjevanje, pomoč sošolca)
- **Podaljšan čas, krajše** naloge,
- Primeri že **rešenih nalog**

Mark Haddon **Skrivnostni primer ali kdo je umoril psa**
(2005) ; prevod: **Vasja Cerar**

Avtorica knjige opisuje avtizem pri svojem otroku

-
- **Dr. Alenka Vojska Kušar**
-
- **O knjigi Naš Ambrož**
- Emblem Društva za avtizem DAN je naslovnica skromne knjige z naslovom Naš Ambrož. Napisana je bila pred dvanajstimi leti in je bila v prvi vrsti namenjena za spodbudo staršem z duševno prizadetimi otroki, kot se je takrat reklo tistim, ki so psihično odstopali od ustaljenih norm. Diagnoza, pod katero so bili vodeni tudi otroci z infantilnim avtizmom, je povedala vse in nič, oziroma nekaj zdravstveno zelo hudega in brez spodbudne bodočnosti. Zato je bilo za nas starše še kako pomembno, da smo te svoje otroke sprejemali z vso ljubeznijo in jih po svojih zmožnostih čimbolj normalno vklapljali v življenje ter ob njih zaznali tudi kakšna majhna veselja in napredek.
-